

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΔΕΝ ΚΑΤΕΣΤΗ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΟΣ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΜΑΣ

Τοῦ κ. ΑΝΔΡΕΑ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Καθηγητοῦ καὶ Ὑπουργοῦ Ἀναπληρωτοῦ Συντονισμοῦ

Τελευταίως διευτυπώθησαν ἀπόψεις περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἀσκουμένη οἰκονομικὴ πολιτικὴ προσδίδει καταναλωτικὸν χαρακτῆρα εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν καὶ ὀδηγεῖ εἰς πληθωρισμόν. Αἱ ἀπόψεις αὗται δὲν φαίνεται νὰ στηρίζωνται εἰς σοβαρὰν ἀνάλυσιν τῶν δεδομένων καὶ ἀντικειμενικὴν στάθμισιν τῶν ἐπιπτώσεων τῆς ἀσκουμένης οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἄλλ' ἢ ἀνάλυσις — καθ' ὅσῃν ἔκτασιν ἐπιτρέπουν τὰ διαθέσιμα στοιχεῖα — τῶν ἐπιδράσεων τῆς ἀκολουθηθείσης ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἀποδεικνύει ἔάν καὶ κατὰ πόσον ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία ἔχῃ προσλάβει καταναλωτικὸν χαρακτῆρα καὶ κατὰ πόσον εἰς αὐτὴν ἔχουν ἐκδηλωθῆ συμπτώματα πληθωρισμοῦ.

Μία οἰκονομία δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς καταναλωτικὴ ἔάν ἐκ τῶν διαθέσιμων πόρων αὐτῆς διαθέτῃ ὄλον ἐν μεγαλύτερον ποσοστὸν διὰ κατανάλωσιν ἢ, ὅπερ τὸ αὐτὸ, ὄλον ἐν μικρότερον ποσοστὸν δι' ἐπενδύσεις. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ προκληθῆ ἐπιβράδυνσις τοῦ ρυθμοῦ ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας, ἐνδεχομένως δὲ καὶ στασιμότης. Ἐφ' ὅσον γίνῃ δεκτὸς ὁ ἀνωτέρω χαρακτηρισμὸς, ἡ ἀνάλυσις τῶν διαθέσιμων στατιστικῶν στοιχείων δεικνύει ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία κατὰ τὸ 1964 προσέλαβε καταναλωτικὸν χαρακτῆρα δὲν εὐσταθεῖ. Κατὰ τὸ ἔτος 1964 διετέθησαν δι' ἐπενδύσεις ἀναλογικῶς περισσότεροι διαθέσιμοι πόροι ἐν σχέσει πρὸς τὰ προηγούμενα ἔτη.

Συγκεκριμένως, ἐνῶ μεταξὺ 1955 - 1963 τὸ σύνολον τῶν ἀκαθαρίστων ἐπενδύσεων εἰς σταθερὰς τιμὰς ἀπερρόφησε διαθέσιμους πόρους, οἱ ὅποιοι ἀντιστοιχοῦν κατὰ μέσον ὄρον εἰς τὸ 17,7 % τοῦ ἀκαθαρίστου ἐγχωρίου προϊόντος, τὸ ποσοστὸν τοῦτο κατὰ τὸ 1964 ἦτο 21 %.

Ἀντιθέτως, κατὰ τὸ 1964 ἡ κατανάλωσις ἀπερρόφησε διαθέσιμους πόρους ἀναλογικῶς ὀλιγωτέρους ἐν σχέσει πρὸς τὰ προηγούμενα ἔτη. Συγκεκριμένως, ἐνῶ

μεταξύ 1955 - 63 διετεθή δια κατανάλωσιν ποσοστὸν ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ 87,7 % τοῦ ἀκαθαρίστου προϊόντος, τὸ ποσοστὸν τούτο κατὰ τὸ 1964 ἦτο 84,7 %.

Ἐκ τῶν δεδομένων τούτων προκύπτει ὅτι κατὰ τὸ 1964 ἐπεταχύνθη ὁ ρυθμὸς συσσωρεύσεως παγίου κεφαλαίου εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν, πρᾶγμα ὅπερ ἀποτελεῖ βασικὴν προϋπόθεσιν προωθήσεως τῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας.

Σημαντικὸν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὁ σχηματισμὸς κεφαλαίου κατὰ τὸ 1964 ἔλαβε χώραν κατὰ κύριον λόγον εἰς τομεῖς καὶ κλάδους, ἢ συμβολῇ τῶν ὁποίων εἶναι οὐσιώδης διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.

Συγκεκριμένως, αἱ ἐπενδύσεις εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ τὸν κατ' ἐξοχὴν κλάδον αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος καὶ ἀπασχολήσεως εἰς μίαν ἀναπτυσσομένην οἰκονομίαν, ἠδὲξήθησαν, κατὰ τὰ ὑφιστάμενα προσωρινὰ στοιχεῖα, κατὰ 35 %, αὐξήσεις, ἢ ὁποῖα εἶναι οὐσιωδῶς μεγαλύτερα πάσης ἄλλης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Δεδομένης τῆς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καθυστερήσεως τῶν ἐπενδύσεων εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἢ ὡς ἄνω ἐξέλιξις ἐνέχει ἰδιαίτεράν σημασίαν διὰ τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας.

Θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ προβαλλόμενος ἰσχυρισμὸς περὶ καταναλωτικῆς χαρακτῆρος τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας στηρίζεται ὑπὸ πολλῶν εἰς τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ, τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ἡ Κυβέρνησις, εἶναι καταναλωτικὴ. Ὁ δημοσιονομικὸς τομεὺς μιᾶς χώρας ἀκολουθεῖ καταναλωτικὴν πολιτικὴν ἂν ἐκ τῶν συνολικῶν πόρων, τοὺς ὁποίους δύναται ἐκάστοτε νὰ ἀντλήῃ ἐξ ὑγιᾶν πηγῶν (φορολογικὰ ἔσοδα, δημόσιος δανεισμὸς), διαθέτη συνεχῶς μικρότερον ποσοστὸν διὰ δαπάνας ὑποδομῆς καὶ γενικώτερον διὰ δαπάνας, αἱ ὁποῖαι συμβάλλουν εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς οἰκονομίας. Ἐφ' ὅσον εἶναι δυσχερῆς ἢ ἀκριβὴς ἐκτίμησις τῆς συμβολῆς ἐκάστης δημοσίας δαπάνης εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς κοινωνικῆς παραγωγικότητος, ἢ διακρίσις μεταξύ καταναλωτικῶν καὶ παραγωγικῶν δαπανῶν τοῦ δημοσίου καθίσταται ἐπίσης δυσχερῆς.

Δὲν θὰ ἐχρειάζετο, ἐν τούτοις, διεξοδικὴ ἀνάλυσις διὰ νὰ διαπιστωθῇ ὅτι πολλαὶ ἐκ τῶν δημοσίων δαπανῶν, αἱ ὁποῖαι λογιστικῶς ἐμφανίζονται ὡς τρέχουσαι δαπάναι εἰς τὸν τακτικὸν προϋπολογισμόν, συμβάλλουν εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς οἰκονομίας ἐξ ἴσου ἢ καὶ περισσότερον ἀπὸ ὠρισμένας κατηγορίας δημοσίων ἐπενδύσεων, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ παραδείγματι μὲ τὰς δαπάνας ἀναδιάρθρωσεως τῶν καλλιτεργειῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν διαφέρουν ὡς πρὸς τὰς ἐπιδράσεις των περισσότερον ἀπὸ μίαν ἐπένδυσιν ἐγγειοθελιώσεως.

Ἐπίσης, αἱ δαπάναι ἐκπαιδεύσεως, αἱ ὁποῖαι λογιστικῶς ἐμφανίζονται ὡς καταναλωτικαὶ δαπάναι τοῦ Δημοσίου, ἀποτελοῦν μίαν ἀπὸ τὰς βασικωτέρας ἐπενδύσεις ὑποδομῆς εἰς ἀνθρώπινον δυναμικὸν καὶ συμβάλλουν τὰ μέγιστα εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς οἰκονομίας.

Ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ ἀνωτέρω ὀρισμοῦ καὶ τῆς ἀναλύσεως τῶν ὑφισταμένων στατιστικῶν στοιχείων προκύπτει ὅτι ἡ ἀκολουθηθεῖσα δημοσιονομικὴ πολιτικὴ κατὰ τὸ 1964 ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι εἶχε καταναλωτικὸν χαρακτῆρα.

Ἐκ τῶν συνολικῶν δαπανῶν, τοῦ δημοσίου τομέως (πλὴν δαπανῶν ΝΑΤΟ,

καλυπτομένων δι' αντιστοίχων εισφορών NATO) διετέθη δι' επενδύσεις, δι' εκπαίδευσιν και αναδιάρθρωσιν των καλλιεργειών ποσοστὸν 32,9% κατὰ τὸ 1963 και 34,1% κατὰ τὰ ἔτη 1962 και 1961. Τὸ ἀντίστοιχον ποσοστὸν κατὰ τὸ 1964 ἀνῆλθεν εἰς 34,6%, διὰ δὲ τὸ 1965 ἔχει προϋπολογισθῆ διὰ θέσει ποσοστὸν 36% τῶν συνολικῶν δαπανῶν διὰ τοὺς ἀνωτέρω σκοποὺς. Ἐὰν μάλιστα ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν και αἱ πρᾶξιμοὶ επενδύσεις τοῦ Δημοσίου, τὰ ἀνωτέρω ποσοστὰ κατὰ τὰ ἔτη 1961 - 1963 ἐκυμάνθησαν μεταξύ 40,1 - 40,7%, κατὰ τὸ 1964 τὸ ποσοστὸν ἀνῆλθεν εἰς 43,7%, διὰ δὲ τὸ 1965 ἔχει προϋπολογισθῆ εἰς 45,3%. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δεδομένων προκύπτουν τὰ ἑξῆς :

Ὁ δημοσιονομικὸς τομεὺς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸς κατὰ τὸ 1964 διέθεσεν ἐκ τῶν συνολικῶν αὐτοῦ δαπανῶν μεγαλύτερον ποσοστὸν ἐν σχέσει πρὸς προηγούμενα ἔτη διὰ δαπάνας, αἱ ὁποῖαι συμβάλλουν εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς οἰκονομίας.

Ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία εἰς τὸ σύνολόν της διέθεσεν ἐκ τῶν πόρων αὐτῆς μεγαλύτερον ποσοστὸν ἐν σχέσει πρὸς τὰ προηγούμενα ἔτη διὰ συσώρευσιν κεφαλαίου πρὸς ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ ἀναπτύξεως. Ἐπομένως, τὸ ἐπιχείρημα περὶ καταναλωτικῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς και περὶ δημοσιονομικοῦ χαρακτῆρος τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας δὲν εὐσταθεῖ.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα κατὰ πόσον τὰ ὑφιστάμενα δεδομένα και στοιχεῖα δύνανται νὰ στηρίξουν τὴν ἄποψιν ὅτι εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν ὑφίστανται συμπτώματα πληθωρικῶν πιέσεων, ἀπειλόμενα εἰς τὴν ἀσκηθεῖσαν δημοσιονομικὴν πολιτικὴν αὐξήσεως τῶν χρηματικῶν εισοδημάτων.

Ὅτι πρέπει προηγουμένως νὰ διευκρινισθῆ ὅτι πληθωρισμὸς συνήθως ἐμφανίζεται ἐὰν τὰ χρηματικὰ εισοδήματα και ἡ ζήτησις αὐξηθοῦν πέραν τῆς παραγωγικῆς δυναμικότητος τῆς οἰκονομίας. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ πληθωρισμὸς θὰ ἐκδηλωθῆ εἴτε εἰς αὐξήσιν τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἴτε εἰς διεύρυνσιν τοῦ ἐλλείμματος ἰσοζυγίου πληρωμῶν, λόγω διογκώσεως τῶν εισαγωγῶν, εἴτε εἰς ἀμφοτέρω. Ὅτι πρέπει ἀκόμη νὰ σημειωθῆ ὅτι πᾶσα αὐξήσις τῶν χρηματικῶν εισοδημάτων και τῆς ζήτησεως δὲν ὀδηγεῖ εἰς ὄλας τὰς περιπτώσεις εἰς πληθωρισμόν. Ἐὰν εἰς τὴν οἰκονομίαν τὰ παραγωγικὰ μέσα ὑποαπασχολοῦνται, λόγω ἐλλείψεως ζήτησεως, ἢ καθ' οἷονδήποτε τρόπον αὐξήσις τῶν χρηματικῶν εισοδημάτων και τῆς ζήτησεως ὀδηγεῖ εἰς αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς και τῆς ἀπασχολήσεως.

Κατόπιν τῶν διευκρινίσεων τούτων, ἄς ἐξετάσωμεν, θάσει τῶν ὑφισταμένων στοιχείων και δεδομένων, τί συνέβη εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν ἐντὸς τοῦ 1964. Ἐκ τῶν ὑφισταμένων ἐνδείξεων προκύπτει ὅτι πράγματι κατὰ τὸ 1964 τὰ χρηματικὰ εισοδήματα και ἡ συνολικὴ ζήτησις ἠὺξήθησαν μὲ ρυθμὸν συγκριτικῶς μεγαλύτερον ἐκείνου τοῦ προηγούμενου ἔτους.

Ἡ αὐξήσις αὕτη προεκλήθη κατὰ πρῶτον ἐκ παραγόντων, οἱ ὁποῖοι συνδέονται μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ὡς εἶναι τὰ μεγάλα γεωργικὰ εισοδήματα, τὰ ὁποῖα προῆλθον ἀπὸ τὴν ρευστοποίησιν ἐντὸς τοῦ 1964 τῶν ὑψηλῶν ἐσοδεῶν καπνοῦ και ἐλαϊολάδου τοῦ 1963 και ἡ αὐξήσις τῶν ἰδιωτικῶν επενδύσεων μὲ ρυθμὸν συγκριτικῶς μεγαλύτερον ἐκείνου τοῦ 1963.

Σημαντικόν επίσης ρόλον εἰς τὴν αὐξησιν τῶν χρηματικῶν εισοδημάτων τῶν κατωτέρων εισοδηματικῶν τάξεων ἔπαιξεν ἡ ἀσκηθεῖσα δημοσιονομικὴ πολιτικὴ δαπανῶν καὶ ἡ πολιτικὴ ἀναπροσαρμογῆς τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων.

Ἐκ τῶν διαθεσίμων στοιχείων προκύπτει ὅτι τόσοσιν αἱ δημόσιαι ἐπενδύσεις, ὅσον καὶ αἱ τακτικαὶ δαπάναι τοῦ Δημοσίου παρουσίασαν κατὰ τὸ 1964 ρυθμὸν αὐξήσεως μεγαλύτερον ἐκείνου τοῦ 1963.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαίτερος, εἶναι ὅτι ἡ χρηματοδότησις τῆς αὐξήσεως τοῦ συνόλου τῶν δημοσίων δαπανῶν δὲν ἐχρειάσθη νὰ γίνῃ δι' ἐκδόσεως νέου χρήματος. Ἡ μὲν αὐξήσις τῶν τακτικῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ 17% περίπου ἐντὸς τοῦ 1964 ἐχρηματοδοτήθη ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐσόδων ἐκ φορολογίας, ἡ ὁποία μάλιστα ἦτο κατὰ πολὺ μεγαλύτερα τῆς αὐξήσεως τῶν τακτικῶν δαπανῶν, ὥστε νὰ ἀφίση πλεόνασμα τῆς τάξεως τοῦ 1,2 δισεκ. δραχμῶν, ἡ δὲ αὐξήσις τῶν ἐπενδύσεων κυρίως διὰ δανεισμοῦ ἐκ τῆς ἐγγυηρίου ἀποταμιεύσεως. Οὕτω, πρωτογενῶς, ὁ δημόσιος τομεὺς δὲν ἠύξησε τὴν συνολικὴν δαπάνην τῆς οικονομίας, καθ' ὅσον ἡ αὐξήσις τῶν δημοσίων δαπανῶν, χρηματοδοτήθησιν ἀπὸ φορολογικὰ ἔσοδα καὶ δημόσιον δανεισμὸν περιώρισεν ἀντιστοίχως τὴν δαπάνην καταναλώσεως καὶ ἐπενδύσεως τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως. Ἡ συμβολὴ τῶν δημοσίων δαπανῶν εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς συνολικῆς ἐθνικῆς δαπάνης ἐγένετο δευτερογενῶς μόνον μέσφ ἀναδιανομῆς τοῦ εισοδήματος ἀπὸ τάξεις μὲ ὑψηλὰ εἰσοδήματα, ἀλλὰ μὲ χαμηλὴν ροπὴν πρὸς κατανάλωσιν πρὸς τάξεις μὲ χαμηλὰ εἰσοδήματα, ἀλλὰ μὲ ὑψηλὴν ροπὴν πρὸς κατανάλωσιν. Πράγματι, σημαντικὴ αὐξήσις ἐσημειώθη εἰς τὰς κατηγορίας ἐκείνας δαπανῶν, αἱ ὁποῖαι ἐνίσχυσαν τὰ εἰσοδήματα τῶν κατωτέρων εισοδηματικῶν στρωμάτων. Ἡ δημοσιονομικὴ αὕτη πολιτικὴ καθιερώθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἐπίτευξιν τριῶν ταυτοχρόνως βασικῶν στόχων:

Τῆς ἀμβλύνσεως τῶν σοβαρῶν ἀνισοτήτων εἰς τὴν κατανομήν τοῦ εισοδήματος μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων εισοδηματικῶν τάξεων. Τῆς ἐνίσχυσεως τῆς χρηματικῆς ζήτησεως τῶν κατωτέρων εισοδηματικῶν τάξεων πρὸς ἀξιοποίησιν τῆς ἀργούσης δυναμικότητος τῆς ἐλληνικῆς βιομηχανίας. Τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ ἐπεκτάσεως τῶν ὑπηρεσιῶν ἐκπαιδεύσεως, βελτιώσεως τοῦ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ καὶ ἀναδιαρθρώσεως τῶν γεωργικῶν καλλιεργειῶν.

Ἡ ἐκ τῆς ἀσκηθείσης δημοσιονομικῆς πολιτικῆς ἐνίσχυσις τῶν εισοδημάτων καὶ τῆς ζήτησεως τῶν χαμηλοτέρων εισοδηματικῶν τάξεων ἦτο ὁ κυριώτερος παράγων, ὁ ὁποῖος προσδιώρισε τὴν ἐξέλιξιν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀπασχολήσεως ἐντὸς τοῦ 1964. Ἡ ἐλληνικὴ βιομηχανία, λόγφ ἑλλείψεως ἐπαρκῶς ζητήσεως τῶν κατωτέρων εισοδηματικῶν στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ, πρὸς τὴν ὁποίαν αὕτη εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς προσανατολισμένη, ἐδρίσκεται ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα ὑπὸ συνθήκας ὑποαπασχολήσεως τοῦ παραγωγικοῦ τῆς δυναμικοῦ. Τοῦτο ἔχουν διαπιστώσει σοδαχαὶ ἔρευναί, αἱ ὁποῖαι ἔχουν δεῖξει ὅτι πολλοὶ κλάδοι τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας διαθέτουν ἀργούσαν παραγωγικὴν δυναμικότητα. Οὕτως, ἡ ἐνίσχυσις τῶν χαμηλῶν εισοδημάτων ἐπέτρεψε τὴν αὐξήσιν τῆς ζήτησεως ἐλληνικῶν βιομηχανικῶν προϊόντων μὲ συνέπειαν τὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Συγκεκριμένως, η βιομηχανική παραγωγή κατά το 10μηνον 'Ιανουαρίου - 'Οκτωβρίου 1964, δια τὸ ὅποιον ὑφίστανται διαθέσιμα στοιχεία, ηῦξήθη κατὰ 10,6 % ἔναντι αὐξήσεως κατὰ 7,1 % καὶ 4,8 % κατὰ τὰς αὐτὰς περιόδους τοῦ 1963 καὶ τοῦ 1962. Ἡ τῶν αὐτῶν διαπίστῳσις ἐπιτρέπει νὰ ὑποστηριχθῆ ἡ ἄποψις, ὅτι ἡ μὴ ἀξιοποίησις μέχρι τοῦδε τῆς ἀργούσης δυναμικότητος τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας σφείλεται εἰς τὴν φοβίαν περὶ πληθωρισμοῦ, ἡ ὁποία εἶχε καταλάβει τὴν προηγουμένην Κυβέρνησιν καὶ εἶχεν ὀδηγήσει αὐτὴν εἰς καθιέρωσιν πολιτικῆς συμπίεσεως τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης τῶν κατωτέρων στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀνωτέρω διαπίστῳσις παρέχει σοβαρὰν ἐμπειρίαν περὶ τῆς ἀκολουθητέας πολιτικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας.

Ἡ διεύρυνσις τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ τῆς οἰκονομίας, διὰ συνεχοῦς αὐξήσεως τῶν ἐπενδύσεων, δὲν ὀδηγεῖ, κατ' ἀνάγκην, καὶ εἰς αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς καὶ ἀπασχολήσεως ἐφ' ὅσον ἰσορρόπως δὲν διευρύνεται ἡ ἀγορὰ καὶ δὲν ἐνισχύεται ἡ ζήτησις. Ἄνευ τῆς πληρώσεως τοῦ τελευταίου τούτου ὄρου δὲν ἐπιτυγχάνεται ὁ ἀναμενόμενος ἐκ τῶν διενεργουμένων ἐπενδύσεων ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος, σημαντικὸν δὲ μέρος τῶν παραγωγικῶν μέσων παραμένει ἀχρησιμοποίητον.

Ἡ σημερινὴ Κυβέρνησις διέγνωσεν ὅτι βασικοὶ κλάδοι τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας δὲν δύνανται νὰ ἀξιοποιήσουν δλόκληρον τὴν δυναμικότητα αὐτῶν, λόγῳ ἐλλείψεως ζητήσεως ἀπὸ τὰ κατώτερα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὴν ὁποίαν εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικῶς προσανατολισμένη ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία.

Αὐτὸς ἦτο ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος ἐπέβαλε τὴν ἐνίσχυσιν τῶν εἰσοδημάτων τῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων, πέραν θεδαίως, τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης ἀπαμβλύνσεως τῶν σοβαρῶν ἀνισοτήτων εἰς τὴν διανομὴν τοῦ εἰσοδήματος. Ἐκ τῆς διαπιστώσεως, ὅτι ἡ αὐξήσις τῆς ζητήσεως τῶν κατωτέρων στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ εἶχεν εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν παραγωγήν καὶ ἀπασχόλησιν, δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ἡ πολιτικὴ, τὴν ὁποίαν ἐφήρμωσεν ἡ Κυβέρνησις διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀνωτέρω σκοποῦ, ὑπῆρξε λίαν ἀποτελεσματικὴ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι ἡ αὐξήσις τῶν χρηματικῶν εἰσοδημάτων καὶ τῆς ζητήσεως ἐντὸς τοῦ 1964 ὠδήγησε, τελικῶς, εἰς αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς καὶ οὐχὶ εἰς πληθωρικὰς πιέσεις. Τοῦτο, ἐξ ἄλλου, προκύπτει ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν δεδομένων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν. Κατὰ τὸ 1964 παρατηρήθη οὐσιώδης χαλάρωσις τῆς ὑψωτικῆς τάσεως τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν. Τὸ μέσον ἐπίπεδον τοῦ δείκτου τιμῶν καταναλωτοῦ κατὰ τὸ 1964 ἐσημείωσεν ὑψοσιν μόνον κατὰ 0,9 % συγκριτικῶς πρὸς τὸ μέσον ἐπίπεδον τοῦ 1963. Ἡ ἀντίστοιχος αὐξήσις μεταξὺ 1963 καὶ 1962 ἦτο 3 %. Ἡ ὑψοσις μάλιστα, τοῦ μέσου ἐπιπέδου τιμῶν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1964 ὑπῆρξεν οὐσιωδῶς μικροτέρα, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν παρατηρηθεῖσαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, εἰς πολλὰς τῶν ὁποίων ἔχουν ἀπὸ καιροῦ ἐκδηλωθῆ ἔντονοι πληθωρικοὶ πιέσεις. Συγκεκριμένως, ἔναντι αὐξήσεως τῶν τιμῶν καταναλωτοῦ ἐν Ἑλλάδι κατὰ 0,8 % μεταξὺ τῶν πρώτων 9μηνῶν Ἰανουαρίου - Σεπτεμβρίου 1964 καὶ 1963 αἱ ἀντίστοιχοι αὐξήσεις εἶναι : 5,9 % εἰς Ἰταλίαν *, 3,64 % εἰς Γαλ-

* Ἰανουάριος - Αὐγούστος.

λίαν *, 5,3 % εις 'Ολλανδίαν, 9,2 % εις Γιουγκοσλαβίαν, 3,7 % εις Πορτογαλίαν, 4,4 % εις 'Ισπανίαν **, 3,9 % εις Αυστρίαν, 2,6 % εις Μεγάλην Βρεταννίαν *, 2,9 % εις Σουηδίαν *, 3,2 % εις 'Ελβετίαν και 2,8 % εις Γερμανίαν *. Θά πρέπει επιπροσθέτως νά προστεθῆ ὅτι ἡ ἐλαφρὰ ὡς ἄνω ἀνοδικὴ τάσις τοῦ δείκτου τιμῶν καταναλωτοῦ ἐν 'Ελλάδι κατὰ τὸ 1964 ὀφείλεται εἰς τοὺς ἀντικτύπους τοὺς ὁποίους ἤσκησεν ἐπὶ τοῦ δείκτου τούτου ὁ πληθωρισμὸς τῶν ξένων χωρῶν. Συγκεκριμένως, ὕψωσιν ἐνεφάνισαν αἱ τιμαὶ ὠρισμένων εἰσαγομένων εἰδῶν καταναλώσεως, ὡς εἶναι τὸ κρέας, ὁ τυρὸς, ὁ καφῆς κλπ. Αἱ ὑψώσεις τῶν τιμῶν τούτων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τεθοῦν ἀπολύτως ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν οἰκονομικῶν ἀρχῶν. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἡ Κυβέρνησις ἔλαβε μέτρα ὅπως περιορίσῃ τὴν ἐπίδρασιν ἐκ τῆς ὑψώσεως εἰς τὴν διεθνή ἀγορὰν τῶν τιμῶν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τιμῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ. Μεταξὺ τῶν μέτρων τούτων ἦτο ἡ προσωρινὴ ἄρσις τῶν δασμῶν, τῶν ἐπιβαλλομένων ἐπὶ τοῦ εἰσαγομένου κρέατος, τυροῦ καὶ βουτύρου.

Αἱ καταθέσεις

Τέλος, ἐξ ἀντικειμενικῶν λόγων, δὲν ὑπῆρξε περίπτωσις ἐκδηλώσεως πληθωρικῶν πιέσεων κατὰ τὸ 1964, ἐφ' ὅσον ἡ αὔξησις τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας δὲν ὑπερέβη τὰ ὄρια, τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἠδξημένων ἐπιπέδων παραγωγῆς. Συγκεκριμένως, ἡ νομισματικὴ κυκλοφορία μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1964, διὰ τὸ ὅποῖον ὑπάρχουν διαθέσιμα στατιστικὰ στοιχεῖα, ἠδξήθη κατὰ 11,3 % περίπου, ἔναντι αὔξήσεως κατὰ 7,1 % κατὰ τὴν ἀντίστοιχον περίοδον τοῦ προηγούμενου ἔτους. Ὑποστηρίζεται, ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ μικροτέρα αὔξησις τῶν καταθέσεων κατὰ τὸ 1964, ἐν σχέσει πρὸς τὰ προηγούμενα ἔτη ὀφείλεται εἰς ἀνακύψαντα πληθωρικὰ φαινόμενα ἢ εἰς κινδύνους πληθωρισμοῦ, λόγῳ τῆς ἀκολουμένης ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ αὔξησις τῶν καταθέσεων κατὰ τὸ 11μηνον Ἰανουαρίου - Νοεμβρίου 1964 ὑπελείφθη οὐσιωδῶς τῆς αὔξήσεως αὐτῶν ἐντὸς τοῦ ἀντιστοίχου 11μῆνου τοῦ προηγούμενου ἔτους. Συγκεκριμένως, αἱ καταθέσεις ἠδξήθησαν κατὰ 4.315 ἐκ δρχ. ἐντὸς τῆς περιόδου ταύτης ἔναντι αὔξήσεως κατὰ 6.050 ἐκ δρχ. ἐντὸς τῆς αὐτῆς περιόδου τοῦ 1963.

Ἡ μείωσις τοῦ ρυθμοῦ αὔξήσεως τῶν ἰδιωτικῶν καταθέσεων ἐξεδηλώθη κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1964 καὶ κατὰ τὸ δῖμηνον Ἰουλίου - Αὐγούστου τῆς ἐξεταζομένης περιόδου. Ἡ δυσμενὴς αὕτη ἐξέλιξις ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θά ἦδύνατο νὰ ἀποδοθῆ εἰς ἐκδηλωθέντα συμπτώματα πληθωρισμοῦ ἢ εἰς κινδύνους πληθωρικῶν προερχομένων ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀσκουμένης οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Αὕτη ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς ψυχολογικοὺς παράγοντας ἀναγομένους εἰς τὴν πολιτικὴν ἐκκρεμότητα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους καὶ εἰς τὴν κυπριακὴν κρίσιν, ἢ ὅποια ἀπέτέλεσε γενικώτερον διαταρακτικὸν παράγοντα τῆς

* Ἰανουάριος - Αὐγούστος.

** Ἰανουάριος - Ἰούλιος.

άνοδικής εξέλιξης των καταθέσεων. Αί καταθέσεις Τραπεζών άνεκαθεν παρουσιάζουν ευαισθησίαν εις τας διεθνείς πολιτικές κρίσεις, ως τουτο δεικνύει ή έμπειρία εκ των κρίσεων του Σουέζ, Διδάνου και Κούδας. Τήν άποψιν ταύτην ενισχύει το γεγονός, ότι από των άρχών 'Οκτωβρίου 1964, δε ή κυπριακή κρίσις εισήλθεν εις το στάδιον σχετικής ύφεσεως, παρατηρείται άνάκαμψις εις τους αύξητικους ρυθμούς των ιδιωτικών καταθέσεων. Κατά το δίμηνον 'Οκτωβρίου - Νοεμβρίου 1964 σημειώθη αύξησις των ιδιωτικών καταθέσεων κατά 175,3 παρ' το γεγονός, ότι έμμεσολάβησεν ή έκδοσις του δανείου Οικονομικής 'Αναπτύξεως έξ 600 έκκατ. δρχ. 'Αξιοσημείωτον είναι το γεγονός, ότι αι καταθέσεις Ταμειυτηρίου ηύξήθησαν κατά 664, 2 έκκατ. δρχ. έναντι αύξήσεως κατά 151,2 έκκατ. δρχ. κατά το αυτό δίμηνον του προηγούμενου έτους.

Βεβαίως, δέν δύναται να παραβλεφθή το γεγονός, ότι ή αύξησις της βιομηχανικής παραγωγής και ο συγκριτικός μεγαλύτερος ρυθμός επενδυτικής δραστηριότητας κατά το 1964 ώδήγησαν εις σημαντικήν αύξησιν των εισαγωγών πρώτων ύλών και κεφαλαιουχικών αγαθών. Τουτο συνέβη εκ του λόγου, ότι ή ελληνική βιομηχανία εύρίσκεται εις σοβαράν εξάρτησιν εκ του έξωτερικού από απόψεως πρώτων ύλών, καθ' όσον μέχρι τουδε ουδεμία σοβαρά προσπάθεια κατεβλήθη προς αξιοποίησιν των ύφισταμένων δυνατοτήτων της χώρας εις πρώτας ύλας. 'Εν προκειμένω, αι εισαγωγαι πρώτων ύλών έντός του 10μήνου 'Ιανουαρίου - 'Οκτωβρίου, δια το όποιον ύπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, ηύξήθησαν κατά 23,4 %, ένφ ή αύξησις κατά τας άντιστοίχους περιόδους του 1963 και 1962 ήσαν 6,4 και 6,1 %, άντιστοίχως. 'Εξ άλλου, αι εισαγωγαι κεφαλαιουχικών αγαθών, αι όποια αποτελοϋν αναγκαίαν προϋπόθεσιν της επιταχύνσεως του ρυθμού ανάπτυξεως της ελληνικής οικονομίας, ηύξήθησαν κατά το 10μηνον 'Ιανουαρίου - 'Οκτωβρίου 1964 κατά 36,4 %, ένφ κατά την ίδιαν περίοδον πέρυσιν ειχον παρουσιάσει μείωσιν. Πολλοι υποστηρίζουν ότι ή διόγκωσις αυτή των εισαγωγών αποτελεί εκδήλωσιν πληθωρικών πιέσεων ή άλλως, έξαγωγών πληθωρισμού εις το έξωτερικόν. 'Η άπάντησις είναι ότι άνευ της αύξήσεως των εισαγωγών πρώτων ύλών δέν καθίστανται δυνατά ή επέκτασις της βιομηχανικής παραγωγής και ή αξιοποίησις άργούσης δυναμικότητας της ελληνικής βιομηχανίας. 'Επίσης, άνευ της αύξήσεως των εισαγωγών κεφαλαιουχικών αγαθών δέν θά καθίστατο δυνατή ή επιτάχυνσις του ρυθμού συσσωρεύσεως κεφαλαίου και έπομένως ή προώθησις της ανάπτυξεως της χώρας. 'Από της πλευράς αυτής δέν θά πρέπει να θεωρηται ως δυσμενές φαινόμενον ή διόγκωσις των εισαγωγών, ή όφειλομένη εις την αύξησιν των εισαγωγών κεφαλαιουχικών αγαθών και πρώτων ύλών. 'Αντιθέτως ως δυσμενής εξέλιξις του ίσοζυγίου πληρωμών θά πρέπει να θεωρηται ή διόγκωσις των εισαγωγών, ή προσερχομένη από αύξησιν των εισαγωγών καταναλωτικών αγαθών, ως τουτο συνέβη κατά το 1963. Συγκεκριμένως, ή διόγκωσις των εισαγωγών κατά το 1963 προήλθεν άποκλειστικώς σχεδόν από εισαγωγάς καταναλωτικών αγαθών, αι όποια ηύξήθησαν κατά 28,6 %. 'Ο ρυθμός ούτος αύξήσεως έμειώθη ούσιωδώς κατά το 1964.

'Η διόγκωσις των εισαγωγών κατά το 1964 ώδήγησεν εις διεύρυνσιν του έλλείμματος του έμπορικου ίσοζυγίου. 'Η εξέλιξις, όμως, αυτή εις το έμπορικόν

ισοζύγιον, ή οποία ώς διεπιστώθη άνωτέρω, ήτο έπακόλουθον τής έπεκτάσεως τής βιομηχανικής παραγωγής και τής έντονωτέρας επενδυτικής δραστηριότητος, δέν θά ήτο καθόλου άνησυχητικόν φαινόμενον, εάν οι κάτωθι άδελφοί πόροι ήκολούθουν τήν συνήθη φυσιολογικήν των αύξησιν, όποτε θά έκάλυπτον τό μεγαλύτερον μέρος έκ τής αύξήσεως του έμπορικού έλλείμματος. Συμπτωματικοί όμως και παροδικού χαρακτήρος παράγοντες, αναγόμενοι εις τās δυσμενείς έπιπτώσεις τής κυπριακής κρίσεως, καθήλωσαν τās εισπράξεις έκ τών άδήλων πόρων εις τὰ περυσινά επίπεδα.

Θά πρέπει όμως νά σημειωθῆ ότι τήν σημασίαν τών αποτελεσμάτων τής οικονομικής πολιτικής τής Κυβερνήσεως, ώς ταυτα διεπιστώθησαν άνωτέρω, δέν μειώνουν καθόλου αι δυσμενείς έπιπτώσεις του κυπριακού εις τους άδήλους πόρους και τās καταθέσεις, αι όποσαι ήσαν αποτέλεσμα κακής συγκυρίας και έπομένως δέν ήτο δυνατόν νά τεθοῦν άπολύτως ύπό τον έλεγχον τών οικονομικών Αρχών.